

УДК 338

Ю. А. Малащенко,

аспірант, Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

ТЕНДЕНЦІЇ ІНФРАСТРУКТУРНО-ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

J. Malashenko,

Postgraduate, National University of Water Management and Nature Resources Use, Rivne

TRENDS INFRASTRUCTURAL AND INSTITUTIONAL SUPPORT OF ACTIVITY OF THE ENTERPRISES OF SPHERE OF SERVICES IN UKRAINE

Стаття присвячена проблематиці стану розвитку підприємств сфери послуг. На основні систематизації стану функціонування виявлено значний рівень фрагментарності функціонування підприємств сфери послуг. Обґрунтовано системні труднощі в трансформації існуючої національної концепції сприяння веденню бізнесу та його зовнішньоекономічній складовій.

The article is devoted to the state of development of the enterprises of sphere of services. To systematize the basic condition of functioning revealed a significant level of fragmentation of functioning of the enterprises of sphere of services. Justified, systemic difficulties in the transformation of the existing national concepts facilitate the conduct of business and its foreign trade component.

Ключові слова: результативність, розвиток, зовнішньоекономічна діяльність, підприємства, сфера послуг, трансформація, стан, розвиток.

Key words: effectiveness, development, foreign economic activity, enterprise, services, transformation, condition, development.

ВСТУП

На сучасному етапі сфера послуг є одним з найбільш перспективних видів економічної діяльності як в Україні, так і в світовій економіці. Інтенсивний розвиток сфери послуг знаходить своє відображення у зростанні її частки у валовому внутрішньому продукті країни і в структурі споживання населення. Активний розвиток сфери послуг загострює конкурентну боротьбу на всіх її рівнях, що вимагає від підприємств, зацікавлених у підвищенні ефективності своєї діяльності, забезпечення певної підтримки, формування і розвитку конкурентних переваг з урахуванням сучасних тенденцій в управлінні, технології і організації інфраструктурно-інституційного забезпечення. Інтеграція національної економіки у світовий господарський простір веде до посилення конкуренції, зміни конкурентного середовища, значного збільшення іноземних постачальників послуг, а також інтелектуалізації даного сегмента ринкової економіки. Посилення конкурентної боротьби зумовлює необхідність цілеспрямованої діяльності з управління інфраструктурно-інституційного забезпечення підприємств сфери послуг, використовуючи міжнародний та вітчизняний досвід і наукові розробки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проблема інфраструктурно-інституційного забезпечення підприємств сфери послуг, носить комплексний характер. Методичні та практичні питання вище зазначеної проблематики опрацьовуються багатьма авторами, зокрема: Гринько Т.В. [2], Пакуліна А.А. [3], Питуляк Н.С. [4], Проскурня М.Г. [5], Ярошенко Ф.О. [6], Хлістунова Н.В. [10].

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Аналіз теоретичних джерел і практики господарювання показав, що, незважаючи на велику кількість робіт, присвячених даній темі, питання інфраструктурно-інституційного забезпечення підприємств сфери послуг не знайшли достатньо повного висвітлення. Це пов'язано з рядом причин: по-перше, у науковій літературі недостатньо розроблені підходи до управління інфраструктурно-інституційного забезпечення підприємств з урахуванням специфіки підприємств сфери послуг; по-друге, існуючі методики оцінки та планування конкурентоспроможності підприємств даної сфери діяльності носять локальний характер, що в умовах швидкої модифікації послуг не забезпечує стійкості підприємства на цьому ринку

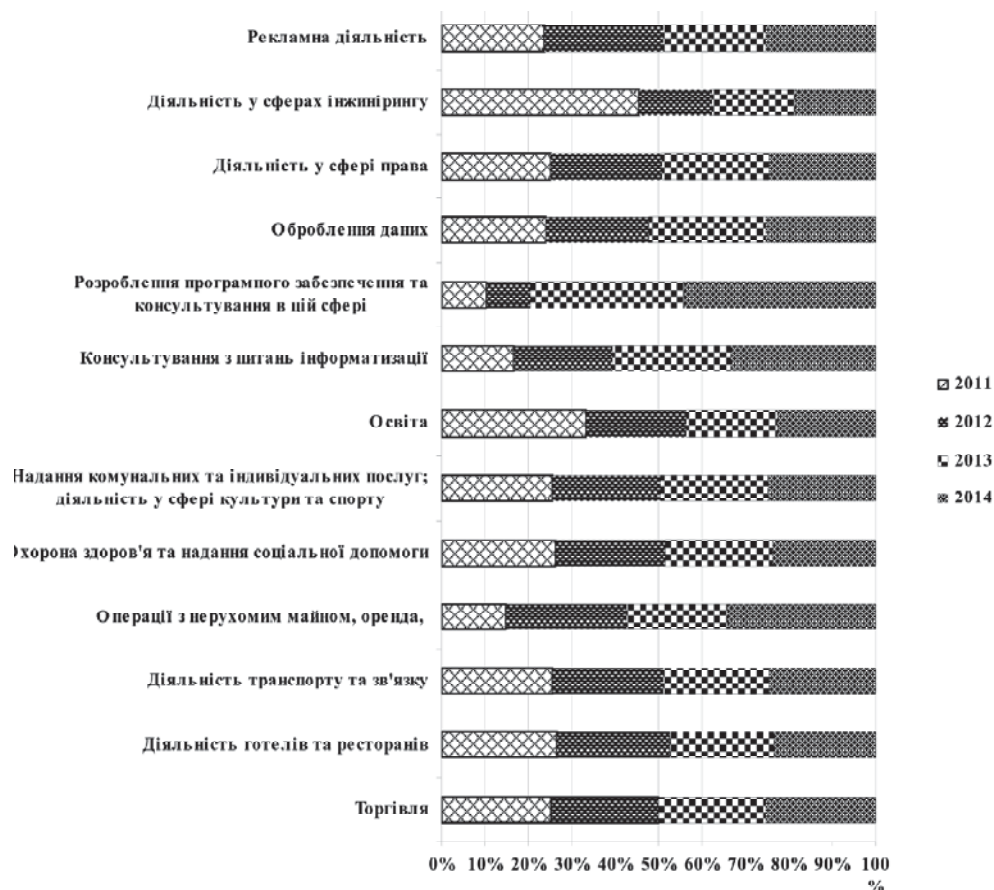

Рис. 1. Динаміка кількості діючих підприємств сфери послуг в Україні за 2011–2014 рр., одиниць

Джерело: [8, 7].

навіть у середньостроковій перспективі; потреба, не досить вивчені базові умови ефективного управління інфраструктурно-інституційним забезпеченням підприємств сфери послуг.

Внаслідок цього доцільним є виявлення та систематизація закономірностей механізму функціонування інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг в Україні.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Як свідчить динаміка кількості діючих підприємств сфери послуг в Україні за 2011–2014 рр. одиниць за відсотковим відношенням, зміст сфери послуг трансформується в бік наукоємних технологій та послуг пов'язаних з транзитно-транспортною сферою та за своїм змістом змінюється дуже повільно. Загалом динаміку кількості діючих підприємств сфери послуг в Україні за 2011–2014 рр. представлено на рисунку 1.

Слід відмітити, що сфера торгівлі в Україні за аналізований період не розширила, але й не зменшила своїх обсягів, діяльність готелів та ресторанів є радянським спадком, з відповідною інфраструктурою. Вони не являють собою комерцій-

ного інтересу для інвестування. Загалом розширення наявне в сферах консультування з питань інформатизації, розроблення програмного забезпечення та консультування в цій сфері, оброблення даних та діяльності транспорту та зв'язку. В цілому порівняльна характеристика структури підприємств сфери послуг України за 2011–2014 рр. представлена на рисунку 2.

Наступним аспектом діяльності підприємств сфери послуг в Україні є динаміка індексів капітальних інвестицій підприємств сфери послуг за видами економічної діяльності. Інноваційний вектор розвитку вітчизняної економіки визначений у законах України "Про інноваційну діяльність" та "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні", Постанові Кабінету Міністрів України від 14 травня 2008 р., № 447 "Про затвердження Державної цільової економічної програми "Створення в Україні інноваційної інфраструктури" на 2009–2013 рр.". Інноваційна діяльність є невід'ємним складником виробничо-господарської діяльності підприємства, зорієнтованої на оновлення і вдосконалення його виробничих сил і організаційно-економічних відносин. Разом з цим аналіз та узагальнення статис-

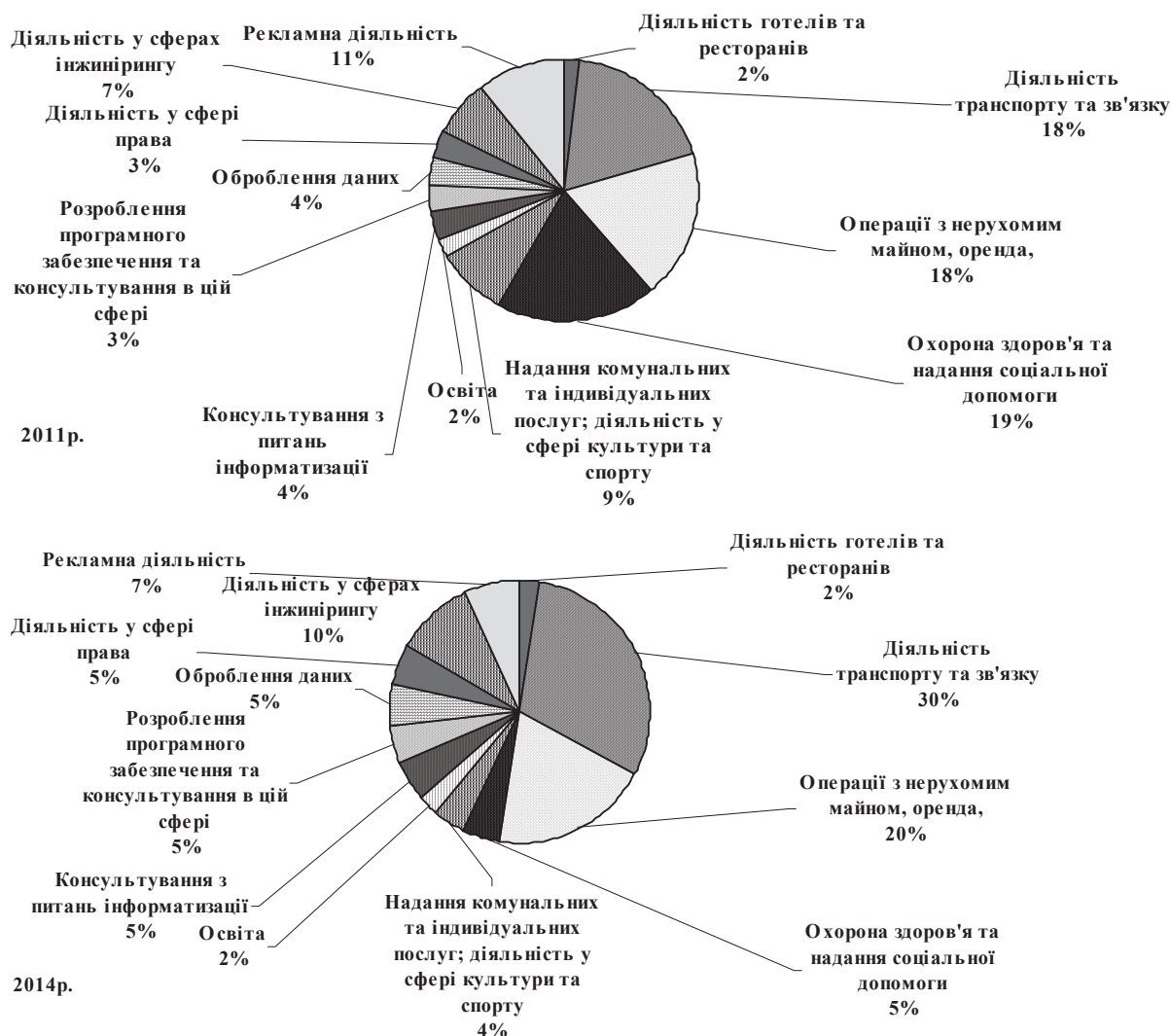

Рис. 2. Порівняльна характеристика структури підприємств сфери послуг України за 2011–2014 рр.

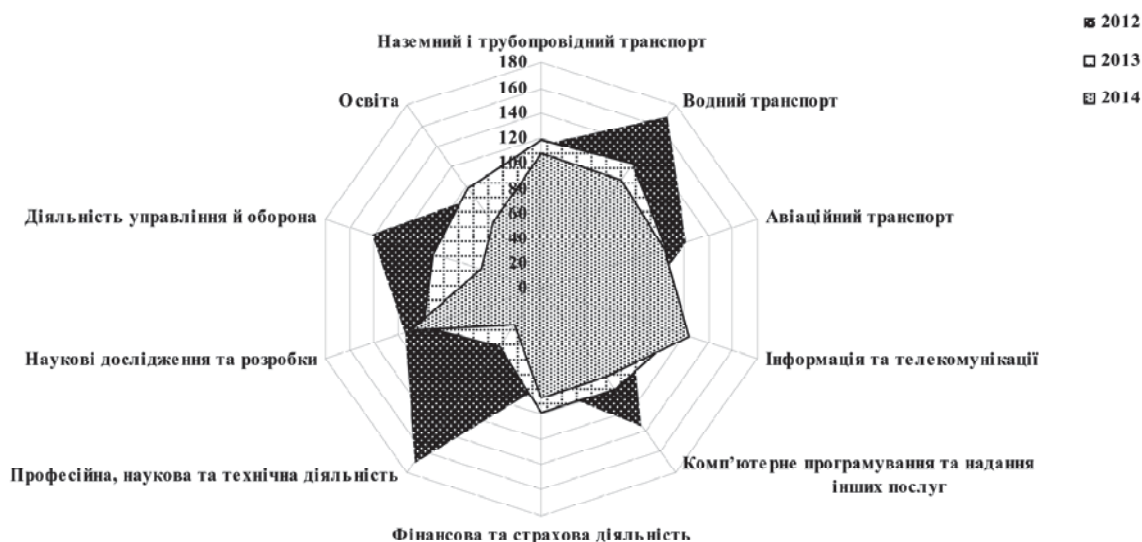
Джерело: [7; 8].

тичних даних щодо інвестицій виявив зменшення індексів капітальних інвестицій підприємств сфери послуг з кожним роком (рис. 2).

За аналізований період динаміка індексів капітальних інвестицій підприємств сфери послуг була низхідною майже за всіма сферами діяльності. Особливої уваги заслуговує професійна наукова та технічна діяльність з найнижчими показниками, що обумовлено відтоком наукових кадрів та поступовими системними зсувами у системі вищої освіти. Наступною сферою, що характеризується стрімким зменшенням, це — наукові дослідження. Особливістю наукової системи України є одночасне поєднання таких ознак: середній розмір, перебування на пострадянському просторі, слабка інтегрованість у механізми підтримки науково-технічної діяльності з боку Євросоюзу, широкий предметно-тематичний спектр напрямів діяльності. При цьому вона за-

лучає іноземні інвестиції в НДДКР, які у відносному аспекті є екстремальними для її "вагової" категорії, здійснюючи це не одноразово, а протягом більшої частини останнього двадцятиріччя з тенденцією до зростання. Підприємства, на які залучалися інвестиції протягом аналізованого періоду з позитивною динамікою за аналізований період це: діяльність транспорту та зв'язку, комп'ютерне програмування, інформація та телекомунікації [2].

Таким чином авторський аналіз дає змогу стверджувати, що найбільшими сегментами підприємств сфери послуг є підприємства транспорту та зв'язку та підприємства сфери інформаційних технологій. Проте, зовнішньоекономічна діяльність цих категорій підприємств значно диференційована. Так підприємства транспортних послуг на сьогодні мають не достатній потенціал росту. Це твердження зумовлене тим,

Рис. 3. Динаміка індексів капітальних інвестицій підприємств сфери послуг за видами економічної діяльності у% до попереднього року

Джерело: [1, 7, 9].

що Україна в системі міжнародних транспортно-комунікаційних зв'язків об'єктивно виходить за межі власних інтересів у зв'язку з її тяжінням до географічного центру Європи, проте динаміка шляхів сполучення загального користування свідчить про негативний тренд. Наступним аспектом позиціонування підприємств сфери послуг є обсяги експорту-імпорту послуг за регіонами. Слід підкреслити, що скорочення/зростання експорту та імпорту товарів порівняно з попереднім роком відбувалося нерівномірно на території України. Загалом з переважанням центральних та східних областей. Загалом обсяги експорту-імпорту послуг за регіонами у 2014 році представлені в табл. 1.

Аналізуючи авторські узагальнення, треба відзначити, що на відміну від сальдо експорту та імпорту товарів, сальдо послуг в Україні — позитивне, у розмірі майже 5,6 млрд долларів США. Загальне сальдо враховує також не розподілені за регіонами обсяги. Майже по всій території експорт послуг переважає над імпортом. Помітне виключення — Полтавська область, що має велике від'ємне сальдо. Наступним аспектом позиціонування підприємств сфери послуг є зовнішньоекономічна діяльність. Вигідне транзитне розташування України традиційно забезпечує переважання транспортних послуг у зовнішній торгівлі послугами. На транспортні послуги України припадає понад 40% експорту послуг. У структурі експорту транспортних послуг провідне місце належить трубопровідному транспорту, питома вага якого в загальному обсязі експорту транспортних послуг збільшилась з 39,5% у 2011 р. до 42,8% у 2014 р. [8; 9].

Таке зростання відбулось в основному через збільшення надходжень за транспортування газу за рахунок підвищення тарифів. Також слід відзначити, що позитивні зрушення спостерігались у деяких сферах високотехнологічних послуг. Так, за 2011—2014 рр. значною мірою зріс експорт комп'ютерних послуг (з 158,0 млн дол. США в 2011 р. до 358,1 млн дол. США в 2014 р.), різних ділових, професійних та технічних послуг (з 1167,1 млн дол. США до 1509,2 млн дол. США відповідно) і послуг з ремонту (з 326,5 млн дол. США до 426,9 млн дол. США відповідно). Таким чином, авторський аналіз дозволяє стверджувати, що на сьогодні підприємства сфери послуг в Україні розвиваються не рівномірно за своїми підгалуззями. Так, більше половини ринку сфери послуг в Україні відіграють підприємства сфери транспорту і зв'язку та підприємства інформаційної сфери.

Окремо треба відмітити підприємства сфери освіти, які за аналізований період втрачали як дохід, так і кількість абітурієнтів. Фінансові послуги, до періоду майдану, поступово збільшувалися, проте після другої половини 2014 року стали знижуватися безпрецедентними темпами, так станом на 1 січня 2015 року в Україні, за даними Національного банку України, налічувалося 163 банки, що на 17 одиниць менше ніж роком раніше (180 банків станом на 01.01.2014). Загалом вся система інфраструктурно-інституційного забезпечення зсувалась, про що свідчить таблиця 2.

Систематизуючи аналітичні узагальнення, слід підкреслити, що за оцінками як внутрішніх, так і іноземних економічних суб'єктів, ефективності

Таблиця 1. Обсяги експорту-імпорту послуг за регіонами у 2014 році

Територіальні одиниці	Експорт			Імпорт		
	Кількість підприємств	Вартість, млн дол. США	Відсотків до загального обсягу	Кількість підприємств	Вартість, млн дол. США	Відсотків до загального обсягу
Вінницька	80	59,3	0,4	83	33,2	0,4
Волинська	115	57,6	0,4	251	42,4	0,6
Дніпропетровська	297	542,9	3,7	347	504,1	6,6
Донецька	323	639,6	4,3	350	621,2	8,2
Житомирська	75	40,8	0,3	60	15,3	0,2
Закарпатська	206	292,4	2	117	48,4	0,6
Запорізька	181	228,7	1,5	126	103,4	1,4
Івано-Франківська	97	68,5	0,5	100	34,4	0,5
Київська	236	477,8	3,2	252	309,4	4,1
Кіровоградська	25	20,4	0,1	47	48,3	0,6
Луганська	151	157,4	1,1	175	167,4	2,2
Львівська	466	395,7	2,7	352	113,2	1,5
Миколаївська	143	621	4,2	97	78,2	1
Одеська	924	1178,3	7,9	469	268,6	3,5
Полтавська	146	79,3	0,5	218	191,6	2,5
Рівненська	78	65,5	0,4	74	27,9	0,4
Сумська	67	55,4	0,4	73	77,9	1
Тернопільська	47	58,3	0,4	69	12,6	0,2
Харківська	509	345	2,3	299	181,4	2,4
Херсонська	136	41,3	0,3	50	5	0,1
Хмельницька	80	40,3	0,3	108	16,6	0,2
Черкаська	87	26,7	0,2	63	20,5	0,3
Чернівецька	53	17	0,1	24	2,4	0
Чернігівська	71	21,3	0,1	64	30,4	0,4
Київ	2375	4018,9	27,1	1922	3132,7	41,2

¹ З 1 кварталу 2013 року запроваджена нова методологія, система обліку в статистиці зовнішньої торгівлі послугами України та Класифікація зовнішньоекономічних послуг, що відповідають рекомендаціям Керівництва зі статистики міжнародної торгівлі послугами (Статвідділ ООН, 2010) та Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції, шостого видання (МВФ, 2009).

Джерело: [6; 8].

стан інституційного середовища України залишається несприятливим. Серед основних причин, що обумовлюють несприятливий інвестиційний клімат в Україні та стримують економічний розвиток, численні вітчизняні та зарубіжні дослідження традиційно відзначають нестабільність українського законодавства, зарегульованість більшості ринків, нерозвиненість ринкової інфраструктури, зокрема фондового ринку, сильний податковий тиск, бюрократизм і корупцію в місцевих і центральних органах влади [10].

ВИСНОВОК

Отже, в процесі виявлення закономірностей механізму функціонування інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг в Україні обґрунтовано наступні висновки: по-перше, підприємства сфери послуг на сьогодні в Україні представлені досить фрагментарно, що виражається у тому, що половина реалізованих послуг в Україні — це операції з нерухомим майном, транспортні послуги та послуги в

Таблиця 2. Динаміка ефективності інституційного середовища економіки України в рейтингу Світового банку (за даними звітів "Ведення бізнесу", 2012 – 2014 рр.)

Показник	Рейтинг України (місце / значення показника)				
	2012	2013		2014	
		знач.	відносно 2012 р.	знач.	відносно 2013 р.
1	2	3	4	5	6
Легкість ведення бізнесу (загальний рейтинг)	145	152	-7	137	+15
Кількість процедур	10	9	-1	7	-2
Тривалість, днів	27	24	-3	22	-2
Вартість (% доходу на од. населення)	6,1	4,4	-1,7	1,5	-2,9
Мінімальний сплачений капітал, (% доходу на од. населення)	2,2	1,8	-0,4	0	-1,8
Отримання дозволу на будівництво:	179	180	-1	183	-3
Кількість процедур	22	21	-1	20	-1
Тривалість, днів	374	375	+1	375	-
Вартість, (% доходу на од. населення)	1737,6	1462,3	-275,3	1272,6	-189,7
Міжнародна торгівля	139	140	-1	145	-5
Документи на експорт	6	6	-	6	-
Час експорту (днів)	31	30	-1	30	-1
Вартість експорту (дол. США / контейнер)	1560	1865	+305	1865	-
Забезпечення виконання контрактів:	43	44	-1	42	+2
Кількість процедур	30	30	-	30	-
Час (днів)	345	343	-2	343	-
Судові витрати (% від вартості позову)	41,5	41,5	-	41,5	-
Процедури неплатоспроможності (закриття бізнесу):	150	156	-6	157	-1
Час (років)	2,9	2,9	-	2,9	-
Вартість (% майна)	42	42	-	42	-
% покриття боргів кредиторів	7,9	8,9	+1	8,7	-0,2

Джерело: [1].

сфері інформаційних технологій. За аналізований період значна кількість підприємств сфери послуг в Україні не мала належної інвестиційної підтримки, оскільки зовнішні фактори макросередовища постійно демонстрували волонтильну динаміку. По-друге, стосовно зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг, то цей аспект також викликає занепокоєння, бо структура експорту та імпорту послуг в Україні виявлялася досить не достатньо збалансованою. Ті категорії послуг, які потенційно національна економіка здатна забезпечувати самостійно, імпортуються, так, наприклад, будівництва та наукові розробки стали лідерами з імпорту. Щодо експорту, то регіональна структура також досить асиметрична. Области з містами-мільонерами лідують за всіма статтями експорту послуг. Окремо слід виділити той факт, що основними статтями експорту послуг є сфера транспорту та зв'язку та підприємства сфери інформаційних технологій. Саме ці дві категорії підприємств продемонстрували як стійкість у період новітньої економічної нестабільності, так і значний потенціал у зовнішньоекономічній діяльності на відміну від інших категорій підприємства сфери послуг.

По-третє, авторський аналіз інфраструктурно-інституційного забезпечення підприємства сфери послуг свідчить про значні системні труднощі в трансформації існуючої національної концепції сприяння веденню бізнесу та його зовнішньоекономічній складовій. Авторський аналіз виявив, що динаміка показників інфраструктурного забезпечення за останні роки якщо не погіршувалися, то залишалися не змінними, так, наприклад, кількість транспортних шляхів в Україні за аналізований період не збільшувалась, що говорить про недостатні дії держави та бізнесу в активізації інфраструктурно-інституційного забезпечення підприємств сфери послуг. Також у процесі аналізу виявлено, що на категоріях підприємств, де інфраструктурно-інституційного забезпечення акцентується більше на недержавних організаціях мають динаміку росту порівняно з іншими категоріями підприємств. Таким чином, на відміну від існуючих, на нашу думку, інститут зовнішньоекономічної діяльності це — сукупність як формальних, так і неформальних інституцій, що, конкуруючи між собою, забезпечують функціонування зовнішньоекономічної діяльності підприємств на основі виникнення координації, прогнозування поведінки, та зни-

ження рівня невизначеності середовища, у якому діють підприємства що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. І якщо певна частина інституцій формального чи неформального характеру не забезпечує ефективність зовнішньоекономічної діяльності, то її заміняє інша інституція. Тобто, на нашу думку, саме ефективність зовнішньоекономічної діяльності детермінує складові інституту сприяння зовнішньоекономічній діяльності, а не навпаки.

Як висновок, слід додати, що аналіз теоретичних концепцій сприяння зовнішньоекономічній діяльності дає змогу стверджувати, що на сьогодні склалась така ситуація, в якій кожна країна має свою унікальну інституційну структуру зовнішньоекономічної діяльності, що детермінована тільки і не тільки формальними правилами, а саме: інфраструктурним забезпеченням. Тому визначення змісту та ролі інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності підприємств несе значний інтерес та практичну цінність у підвищенні ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств України.

Література:

1. Всесвітній економічний форум [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2013-2014/>

2. Гринько Т.В. Особливості сучасних інноваційних процесів підприємств сфери послуг / Т.В. Гринько // Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. — 2013. — № 1. — С. 106—109.

3. Пакуліна А.А. Ефективна реалізація інвестиційного потенціалу сфери підприємств сфери послуг / А.А. Пакуліна // Економічний простір. — 2013. — № 73. — С. 134—144.

4. Питуляк Н.С. Логістична система — основа підвищення ефективності функціонування підприємств сфери послуг / Н.С. Питуляк // Інноваційна економіка. — 2013. — № 6. — С. 218—221.

5. Проскурня М.Г. Методологічний інструментарій управління конкурентоспроможністю послуг підприємств сфери інформаційних технологій [Електронний ресурс] / М.Г. Проскурня // Стратегія економічного розвитку України. — 2013. — № 32. — С. 145—154.

6. Реформування податкової системи України: теорія, методологія, практика: монографія / [Ф.О. Ярошенко, П.В. Мельник, А.І. Мярковський та ін.]; за заг. ред. М.Я. Азарова. — К.: Міністерство фінансів України, 2011. — 656 с.

7. Соціально-економічний розвиток України (регіональний розріз) за січень 2010 року [Електронний ресурс] / Державний комітет

статистики України. Новини. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

8. Статистичний щорічник України за 2014 рік / Державний комітет статистики України; [за ред. О.Г. Осауленка]. — К.: Консультант, 2015. — 592 с.

9. Статистика діяльності корпорацій в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukrstat.org/en>

10. Хлістунова Н.В. Проблеми та недоліки в системі управління стратегічною гнучкістю вітчизняних підприємств сфери послуг [Електронний ресурс] / Н. В. Хлістунова // Економічний простір. — 2013. — № 72. — С. 249—261.

References:

1. The world economic forum (2014), Annual report, available at: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2013-2014/>

2. Grinko, T. V. (2013), "Features of modern innovation processes of the enterprises of sphere of services", *Derzhava ta regIoni. Ser.: EkonomIka ta pidpriemnitstvo*, vol. 1, pp. 106—109.

3. Pakulina, A. A. (2013), "Effective implementation of the investment potential of the sector pidpriemstvo services sector" *Ekonomichnyi prostir*, vol. 73, pp. 134—144.

4. Putylyak, N. C. (2013), "Logistic system is the basis of increase of efficiency of functioning of the enterprises of sphere of services", *Innovatsiyna ekonomika*, vol. 73, pp. 218—221.

5. Proskurnia, N. G. (2013), "Methodological tools of management competitiveness of enterprises in the sphere of information technology services", *StrategIya ekonomIchnogo rozvitku Ukraini*, vol. 34, pp. 145—154.

6. Yaroshenko, F. O. Mel'nyk, P. V. and Miar-kovs'kyj, A. I. (2011), *Reformuvannia podatkovoi systemy Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Reforming the tax system of Ukraine: Theory, Methodology, Practice], *Ministerstvo finansiv Ukrainy*, Kyiv, Ukraine.

7. Socio-economic development of Ukraine (2014), Annual report, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

8. Statistical report of Ukraine (2014), The state Committee of statistics of Ukraine, available at: http://www.ukrstat.gov.ua/plansite/pl_2015__p.htm

9. Statistics of corporate activities in Ukraine (2014), available at: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/sk_%202013.pdf

10. Hlistunova, N. V. (2013), "Problems and shortcomings in the management of the strategic flexibility of the domestic service industries", *Ekonomichnyi prostir*, vol. 72, pp. 249—261.

Стаття надійшла до редакції 22.07.2015 р.